Б и б л и о т е к а „А г о р а”

књига 174

Наслов оригинала:
Ömer Seyfettın
HAREM

This book has been published with the support
of the Ministry of Culture and Tourism of Republic of Turkey
in the framework of TEDA project.

Ова књига је објављена уз помоћ
Министарства културе и туризма Републике Турске
у оквиру пројекта ТЕДА.

Copyright © 2025, за српски језик, за Србију и Црну Гору, АГОРА

Ова публикација се у целини или у деловима не сме умножавати, прештампавати или преносити у било којој форми или било којим средством без дозволе аутора или издавача, нити може бити на било који други начин или било којим другим средствима дистрибуирана или умножавана без одобрења издавача. Сва права за објављивање ове књиге задржавају аутор и издавач по одредбама закона о ауторским правима.

ОМЕР СЕЈФЕТИН

ХАРЕМ

Приче

Превод са турскоī
Авдија Салковић

АГΩРА

УВОД

– Покварењаче…

– Безобразнице!…

– Издајниче…

– Издајнице…

– Човече без савести!

– Ти си без савести…

Брачни пар, којег су још колико јуче сви уљудни становници Шишлија својим новостасалим дечацима и девојчицама показивали и говорили: „Они су оличење среће! Покушајте и ви да направите овакав дом!", сада је једно друго гледао тако страшним погледом, тако дивљим бесом… Сермет је поново викнуо:

– Заправо, ти си без савести…

Назан је почела јецати:

– Ти си, ти си…

Пре недељу дана обоје су ухватили једно друго на делу са својим љубавницима и… одмах су се растали.

Жена поред Сермета била је супруга особе која је ухваћена са Назан. Док је Сермет ухватио мужа жене која се налазила поред њега са својом женом, у исто време његова жена ухватила је жену овог човека у соби свога мужа. Ситуација је била толико ванредна да је ни најнеобичнија позоришна сцена није могла описати.

Била је тако збуњујућа, тако чудна и тако трагична да су оба њихова најприроднија инстинкта, односно њихова „љубомора и освета", били запањени овом срамотом и нису могли ухватити ток у складу с логиком осећаја.

*
* *

У једноседмичној муци и агонији, које су подносили одвојени једно од другог, обоје су размишљали о својим наредним

поступцима. Никако нису могли да одлуче. Чињеница је да су се растали да се више никада не сретну. Међутим, да ли је то било довољно? Освета, увреда, понижење… Али, како? Док је јутрос долазила из очеве куће у свој велики, величанствени, вољени стан у којем је провела најслађе три године свога живота, Назан је само о томе размишљала. Намеравала је да уз најнеопходније ствари узме и одведе и Мари, своју верну слушкињу. Чула је да је од оног дана живела код Серметове мајке. Када је након што се задихано попела мермерним степеницама притиснула електрични прекидач, срце јој је лупало уз нејасан страх. Ах, та окрутна коинциденција за коју је онај несрећни филозоф, уз ко зна какав душевни бол, казао да је „*сами Бог*"…! Да се, уместо са Мари, лицем у лице не сретне са мужем са којим се све до смрти више не жели срести? Међутим, и он је јутрос дошао да узме неке књиге и потрепштине убеђен да се у апартману, чији се кључ налазио код њега, засигурно не налази Назан. Кад су угледали једно друго, крв им је поново ударила у мозак, лица су им побледела, усне помодреле. Једно другом почели су упућивати идентичне увреде. Јадна Назан, уз очај детета, ставила је главу на руку коју је наслонила на зид, и снажно је зајецала:

– Ти човече без савести!

Сермет је гризао усне, стискао песнице и дрхтао. Отворио је очи и упитао:

– Ја без савести!? А ти?

Назан је промуцала кроз дубоке јецаје:

– Тако ми Бога, ја сам недужна!

Сермет је застао на тренутак. Облизао је усне. Опустио песнице. Погледао је испред себе и рекао:

– И ја сам недужан!

– Ах, лаж, лаж…

– Уверавам те својом чашћу. Тако ми Бога!

– Не верујем, не верујем!

– Ни ја теби не верујем…

Назан је подигла главу са своје беле и пунашне руке на којој се налазио мали платинасти сат натопљен сузама. Погледала је свог мужа. Њено кокетно и витко лице, уоквирено тегет чаршавом и густом смеђом косом, било је потпуно црвено. На врхо-

вима дугих и увијених трепавица блистали су прозирни бисери, у њеним дубоким плавим очима пролазили су кишни облаци неке далеке и нечујне олује.

– Али ја ти могу доказати своју невиност.

Сермет је подигао крупне црне очи заједно са својим дебелим обрвама. Пажљиво је погледао своју жену. Замислио се на тренутак и одмахнуо главом:

– И ја ћу теби доказати.

– Како ћеш доказати?

– А како ћеш ти доказати?

– Већ три године из дана у дан записујем своја осећања. Био је то последњи савет госпође Маргите, која нам је уручила дипломе на изласку из ове школе. Нисам пропустила ниједан дан. Стално сам писала. Дозволи да ти прочитам. Схватићеш да сам недужна, да ме није дотакла туђа рука.

– А шта ако не схватим?…

– Схватићеш.

– Шта ако не поверујем?

– Поверовaћеш. Ако не поверујеш, онда ћу ја бити крива. Казнићу саму себе.

– Како ћеш се казнити?

– Убићу се.

– Ужас…

– Па ти се забављаш!…

– Не, него се чудим.

– Зашто се чудиш? Значи, ти стварно сумњаш у мене?

– …

– Сумњаш у мене, ха?

– …

– Сумњаш у мене…

Назан је поново почела да јеца. Упитала је:

– А ти? Како ћеш доказати да си невин? Прави си издајник.

– И ја ћу као ти…

– Како?

– И ја ћу теби прочитати своја осећања.

– Како ћеш читати?

– И ја већ три године, откако сам те узео, записујем све своје мисли и све што чујем.

– Лажеш! Никад те нисам видела да пишеш.

– Ни ја тебе нисам видео да пишеш.

– Ја пишем у тајности.

– И ја пишем у тајности.

Застали су. Дубоко су се погледали. Као да су им се душе сусретале у њиховим замишљеним погледима, као да су говорили неким нечујним језиком. Међутим, ниједно од њих није могло поверовати оном другом. Назан је несвесно и журно из своје торбе извадила малу, дебелу свеску обложену марокеном:

– Ево мога дневника!

И Сермет уз исти покрет извади свеску из унутрашњег џепа свога сакоа:

– Ево и мога…

– Лажеш… То је нешто друго!

– Не лажем! Тако ми Бога, то је мој дневник.

– Дај да видим.

– Најпре дај да ја погледам твој.

Назан претражи по својој торби:

– Ах, заборавила сам кључ код куће, но разбићу катанац бележнице. Али нећу ти показати све.

– Добро, ни ја нећу показати теби.

– Немој ни ти показати…

Њихов бес изненада спласну попут летње олује. Ушли су унутра. Сермет је гурнуо врата. Прешли су у дневну собу. Сели су једно поред другог на софи. Назан није скинула пелерину са свога чаршава. У своме срцу још увек је осећала благо узбуђење, бол једне незалечене ране. Значи, и Сермет је, попут ње, записивао оно што је чуо и мислио! Па, да видимо шта је записао! Срце јој је још брже закуцало:

– Разбиј ту бравицу!

Сермет је узео у руке елегантну свеску своје жене, коју је сада први пут видео. Нехотице ју је помирисао.

– Ох како је лепо! Као ружа…

Из џепа је извадио крупну џепну бритву са дршком од слоноваче. Ишчупао је танку златну браву свеске. Из Назаниних очију и

даље су текле сузе. Проређени јецаји у неодређеним интервалима један за другим сакупљали су се на њеном белом врату и жестоко су јој потресали рамена и груди. Ах, какво луцкасто блаженство, какве је невероватне радости записала у ову свеску. Готово свих ових великих четири стотине танких страница, које су личиле на свилени папир за цигарете, било је скоро попуњено. Но, последње странице, попут „смрти после живота", биле су тако горке, тако мрачне, тако мучне. Њена је срећа, као и све остало, на крају умирала. Јер, невина је била изложена најгорој сумњи, и док се грчила у овој несрећи, ухватила је другу жену у соби свог мужа издајника за којег је мислила да је воли!

– Узми…

– Одакле да почнем?

– Са места које ће доказати да си невина!

– Не, почећу мало раније. Ево, прошле године… 7. јануар… Хајде и ти пронађи тај дан.

Сермет је листао…

– Ја тога дана нисам писао.

– Нађи 8. јануар.

– Ни њега нема… Нисам писао до петнаестог.

– Добро. Читај онда од петнаестог.

– Најпре ти читај.

– И то је у реду… Ево га.

Кроз завесе од свиленог тила пробијало се јарко априлско сунце, још више обасјавајући широки и живахни салон са лакираним намештајем, ружичастим пресвлакама и белим зидовима.

1

„*Седми јануар…*

Синоћ је наш салон био крцат. Мој муж се већ две године није навикао на високо друштво. Примећујем то. Он не ужива у нашим пријатељима као ја. Стално жели причати о науци. Много га волим. Међутим, кад би се мало више прилагодио животу у високом друштву… Мислим да он трпи овакав живот само због мене. Наше забаве чине му се као присилан рад. Штета, остати тако диваљ након тако доброг образовања… Како год било, као што је

рекла моја тетка: 'Свакоī треба оставиūи у своме сūању.' Обраūимо ūажњу на мене… Како велики усūех! Кажу да у Ефијену нема елеīанције. Моја ūоалеūа, која овоī ūуūа није била ūако наūадна, изненадила је све ūрисуūне. Чак је и доктор Маврис, који је имао мало ūоīа да каже о женама, рекао: 'Да имаūе црну косу и очи, личили бисūе на Афродиūу.' Насмејала сам се. Али, да ли је Афродиūина коса била црна? Ја ћу се офарбаūи. Међуūим, моје очи… Ах, кад би измислили и 'боју за очи'… Умесūо шūо ūокушавају да ūронађу микробе, нека занесени учењаци ūокушају наūравиūи једну овакву боју, кунем се да би у једном дану ūосūали боīаūи… Замислиūе, каква би ūо срећа била! Ове īодине ūлаве очи… следеће īодине црне… на леūо зелене… на јесен кесūењасūе…"

Сермет је рекао:

– Проћи се ūог брбљања…

– У реду:

„Чеūрнаесūи јануар…

Данас су међу нашим īосūима били и Рихūерови. Уūраво су сūиīли из Немачке. Прошлоī ūеūка ūредсūављени су ми у Сулејмановом салону. Одмах сам их ūозвала. Како љубазни људи… Прихваūили су ūозив. Мој муж никако није моīао да се заīреје за њих. Сūално īовори: 'Ово нису ūрави Немци, они су немачки Јевреји…' Шūа нас бриīа? Шūа īод да су! Имали смо ūријаūан разīовор са īосūођом Рихūер. Кажу да су Немци īруби и неоūесани. То је лаж… Она ūако добро īовори француски… И још се одлично облачи. Свидела сам јој се. Рекла ми је: 'О, како сūе леūи, мадам Сермеū, изīледаūе као анђео.'

Рекла сам јој да ūреūерује. Дуīо смо разīоварале. Скоро да се нисам моīла заинūересоваūи за друīе īосūе. Јадна жена сūално ме је ūиūала о харему. Жели да види кавезе, завесе, харемске сūарешине. Рекла сам јој:

– Све ūо сада можеūе видеūи у својим сновима или у романима, моја драīа īосūођо.

Не верује. На нас īледа као на евроūеизиране особе. Узалуд је ūражила чисūе Турке. Ја сам је ūоūрилично ūросвеūлила. Објаснила сам јој да је нова īенерација заусūавила исељавање, да се

чаршафи могу видети само на улици, да нове жене комуницирају са мушкарцима у салонима, и да, чак, примају мушке госте када су саме. Рекла сам јој ко су они, побројала их поименице, породицу по породицу. Рекла ми је:

– У Немачкој жене не прихватају посету мушкарца када им ту нису њихови мужеви.

– Можебити, насмешила сам се.

Међутим, да ли је то могуће? Када Немци дођу у Истанбул, они глуме побожност. Ово је пре неки дан и Махмут говорио госпођи Бари.

Након тога, запевао је млади песник Манукјан. Глас му је леп. Међутим, било је очигледно да је Јермен. Обратила сам пажњу. Колико год да је у песми било слога 'до', он је стално изговарао 'ди, ди'.

И наши су Турци полако почели да љубе жене у руке.

Међутим, још се плаше. Не могу се понашати храбро као Европљани. Одмах овако… лагано… Заједно с тим, напредак је прилично поодмакао… Предвече сам погледала своју статистику. Дошло је дванаест Турака.

Ко ми од њих пољуби руку, ја пресавијем по један лист из свог романа.

За снажан пољубац који се чује, направим велики прелом; за кукавички, стидљиви, благи пољубац направим мали прелом… Овога пута моја статистика дала је добре резултате. На пет страна направила сам велики, а на три мали прелом…"

Сермет је направио гримасу.

– Зар ће ова статистика доказати твоју невиност?

– Још нисам прочитала доње редове…

– Прођи то, прођи. Не желим слушати овакво брбљање.

– Ако је тако, онда ти прочитај.

– У реду.

– Али од петнаестог јануара.

– Прочитаћу крај. Ово је бескорисно.

– Не, не, од петнаестог јануара.

– Али…

– Хајде, хајде.

Назан се нагнула. Док је њен муж читао, она је очима пратила редове, трљајући рукама своју ташницу од перли.

„Петнаести јануар…

Ја нисам прост човек. Верујем у 'ред и напредак'. Све мора напредовати, односно све се мора променити, да не буде као пре. Али само под једним условом… А тај услов је ред… Да, све ће се променити. Али лагано! Јер, као што је нема у животу појединца, 'изненадне, драстичне промене' нема ни у друштвеном животу. Ја не могу волети живот свога деде. Ја то нисам видео, али он је засигурно седео прекрштених ногу и јео рукама. Јер се у кући мог ујака на Фатиху још увек једе из синија. Ја не могу носити шалваре. Не могу пушити из чубука. Ја не могу шмркати бурмут. Али, такође, мрзим и мајмунисање. Имитирање Франака, Европљана! Ако се обрати пажња, видеће се како је то ружна ствар… Покушавати механички, с несвесним жаром практиковати франковску љубазност, оно што они зову бонтон… Како трагично насиље…"

Назан је зањихала главом:

– О, Господе! Муж који правила понашања назива насиљем…

– Да, али европске манире!

– Зар Турци имају манире?

– Зар их немају?

– Па, где су?

– …

Када Сермет није успео одмах да пронађе одговор, Назан је планула:

– *Мерхаба, мерхаба! Алејкумуселам, тло твојих ногу, ваше узвишено задовољство, ваш пријатељ слуга, ваше дете роб…* зар не? Јесу ли то поздрави – који личе на салто циркуских акробата – са савијеном руком до пода која се након тога приноси на девет пута пресамићену главу?

– Бољи су од '*Bonjour*, *bonsoir*, *cherie*, *mon Dieu*…'

– Веома, веома! Побогу, веома су бољи!

– Као што је рекао перзијски песник: „Више волим носити стари кардиган који припада мени, него кафтан од броката који припада неком другом."

– Кажи то јасније… Кажи овако: „Уместо да живим као човек, бирам да ходам као просјак.”

– Не…

– Него шта?

– Радије бих живео уз искрено понашање којем сам склон, него уз прилагођавање неком страном, опонашаном расположењу…

– Дакле?

– Ја сам против имитације.

– Заиста, то је једна велика врлина!

– Чак и да није „велика”, у сваком случају је врлина.

– То није врлина, то је незнање…

– Зашто?

– Јер не знаш да се у животу све дешава уз имитацију. Чак не знаш да се ни купус не може јести без имитације. Јесу ли чак и ствари које називаш супериорношћу и врлином нешто друго осим опонашање природе која нам се свиђа?

– Хоћемо ли се расправљати или ћемо читати наше свеске?

– Хајде, читај, читај…

– Ја ћу прескочити. Отишли смо много далеко. Прочитаћу од места одакле ћу ти показати да сам невин.

Сермет је листао странице своје бележнице. Назан га је ухватила за руку:

– Не, не жури нам се. Настави одавде! Волела бих да сазнам твоје грубе мисли.

– Али то ће потрајати.

– Нека потраје.

Сермет је поново почео читати са места где је стао:

„… Када сам био у школи, један мој пријатељ женскарош показао ми је албум под називом Image galant.

Много мајмуна, мужјака и женки, обучених у људску одећу у величанственим салонима… Једни другима приређивали су свакакве мајмунске шале, грлили су се и љубили… Сада сваки пут кад уђем у неки салон, је се сетим ових слика…”

Назан се намрштила:

– Зар у албуму *Image galant* није било медведа у људској одећи?

– Није.

– Ако је тако, онда сликар није дошао у ове крајеве.

– Хоћеш ли приговарати или ћеш слушати?

– Хајде читај, хајде читај…

„… То што сви мушкарци пасионирано устају када нека жена уђе унутра… То што десет мушкараца – као да је то неки посао – покушава да узме нешто што је нека жена, без сумње, намерно испустила на под!

Обраћање свакој жени понаособ:

– Ви сте онако лепи…

– Ви сте овако лепи…

– Лепо се облачите…

– Паметни сте…

– Имате знања…

– Љубазни сте…

– Лукави сте…

Низање стереотипне пристојности… Држати наша лица напета сатима под маском лажног, љубазног осмеха… Све су ово смешни мајмунлуци!

Тражим животну суштину, смисао и резултат ових мајмунлука који се зову алафранга. Не могу ништа да пронађем. Схватам да је све то спорт 'допадања, наметања допадања!' Нема резултата… Сви су максималну пажњу усмерили једни на друге. Недостатком траже врлину. О недостацима се расправља у одсуству њихових власника, оговара се. Док се врлине понављају и лупају директно о лица њихових власника.

Врлине су 'новац, елеганција, учтивост, помало младост, па хумор…' Постоји један празан, бесмислен и без дна понос којег Европљани зову vanité. Ето, наши нови салони постали су океан ове таштине… Сви продају сами себе. Диче се врлинама које у стварности не поседују. Да, у салону се налазе богаташи, банкари. Но, није битно да ли имају више дугова од прихода. Песник у сали је ћутљивије; чак и да нема ниједан стих! Мислилац у дворани је велики фи-